

ETT BETYDELSEFULLT ÅR

UNDER 1942 har världskrigets utveckling på fronterna i Europa och kring Medelhavet i viss mån företett samma bild som under de båda föregående åren. Våren och sommaren ha uppvisat stora tyska framgångar, medan hösten och förvintern medfört påtagliga bakslag för axelblocket. Så till vida har emellertid bilden väsentligt ändrats, som axelns framgångar under det år, vilket nu gått till ända, varit avsevärt mindre, dess följande motgångar vida allvarligare än under 1940 eller 1941.

När 1942 ingick, stod opinionen under intryck av tvenne världshistoriska förlopp, vilkas betydelse och omfattning klarnade först under de följande månaderna. Det ena var den japanska offensiven i södra Stilla havet, det andra det tyska bakslaget utanför Moskva.

Redan december 1941 hade uppvisat stora japanska framgångar. Men den amerikanska censuren hade så pass väl lyckats dölja omfattningen av skadegörelsen i Pearl Harbor — först ett år senare blev det officiellt känt, hur nära nog fullständigt Stilla-havsflottans slagfartyg för en tid framåt hade satts ur spelet — att den stora allmänheten till en början ej hade fullt klart för sig, att japanerna tills vidare kunde spela nästan oinskränkta herrar i de indonesiska farvattnen. Deras väldiga framgångar under de närmast följande tre månaderna kommo därför för de flesta som en stor överraskning, vilket i sin tur småningom bragte många att övervärdera deras omfattning och betydelse på lång sikt.

Under januari erövrade japanerna Filippinerna — så när som på den av general Mac Arthur med stor seghet och skicklighet försvarade Batanhalvön — samt vidare Malacka ända ner till Singapore, varjämte de började ockupera Burma, Nederländska Borneo och Celebes. Framryckningen på Malackahalvön gick så snabbt, att överraskningen framkallade åtskilliga reflexioner om undermåligheten ej blott i försvararnas rent militära anordningar utan även i själva de brittiska koloniseringsmetoderna. Att den militära ledningen i Singapore ej stod på höjden av vad den engelska armén annars är mäktig, förefaller rätt troligt. Men vad man senare fått veta om själva maktförhållandena i Stilla havet

i början av 1942 ger — liksom även erfarenheterna en månad senare på det nederländska Java, vars egenskap av verklig mönsterkoloni få torde vara hågade att bestrida — god anledning att varna för alltför vittgående slutsatser om engelsk kolonisationsförmåga. Debalet på Malacka var i första hand betingat av rent militära förhållanden. En del av dessa berodde på tidigare underlåtenhetssynder, andra åter voro ofrånkomliga följder av Pearl Harbor och den engelska östasieneskaderns undergång i december 1941.

Redan i mitten av februari föll så Singapore, trots sina livligt uppreklamerade befästningar, sedan japanerna väl lyckats forcera sundet. Den stora flottbasen, på vars försvar ofantliga summor nedlagts, visade sig alltjämt sakna en betryggande landfront. Detta förhållande är ägnat att ge anledning till åtskilliga reflexioner om bristande förutseende hos dem, som planerat dess fästningsverk. En garnison på över 70,000 man föll i japansk fångenskap. Samtidigt därmed började invasionen på Sumatra och något senare på de mindre Sundaöarna. Det var tydligt, att ett koncentriskt angrepp mot Java förestod från norr, öster och väster. Avgörande därvid måste bli styrkeförhållandena till sjöss. Visserligen hade holländarna, vilkas indiska flotta synes ha opererat med stor beslutsamhet, i slutet av januari illa tilltygat en stor japansk konvoj i Makassarsundet, men därmed hade blott en kort tidsfrist vunnits. I slutet av februari blev i Javasjön en kombinerad engelsk-holländsk-amerikansk eskader i det närmaste tillintetgjord av en ungefär jämnstark japansk; slagfartyg medverkade ej på någotdera hållet. Denna seger, som främst torde ha berott på en enhetlig styrkas överlägsenhet över en ur olika flottor hopplöckad och föga samövad, gav japanerna möjlighet att från flera håll landstiga med stora styrkor på Java. Efter ungefär en veckas strider måste försvararna sträcka vapen. Därmed var praktiskt taget hela Nederländska Indien i angriparnas hand. Samtidigt började ockupationen av Nya Guinea och erövrades Rangoon, vilket blev inledningen till överväldigandet av hela Burma. Indien och Australien voro omedelbart hotade, och deras försvarsmöjligheter bedömdes ganska pessimistiskt av åtskilliga experter.

Den oavbrutna serien av svåra, delvis nära nog förkrossande nederlag övade starkt tryck på den brittiska opinionen, allra helst som de ej kommo ensamma. Kring årsskiftet hade engelsmännen lyckats driva ut Rommel ur Cyrenaica, men redan i slutet av januari vände sig bladet liksom ett år tidigare, och tyskar och

italienare skredo till motoffensiv. Rommel återtog Bengasi och Derna, och engelsmännen lyckades hejda honom först ett stycke väster om Tobruk. Till denna motgång kom, att i mitten av februari de båda tyska slagskeppen *Scharnhorst* och *Gneisenau*, vilka man trott ligga halvt sönderbombade i Brest, lyckades taga sig ut ur denna hamn och under skydd av stark flygeskort passera Kanalen på väg till hemlandshamnar. Händelsen väckte en storm av harm i England mot de ansvariga myndigheterna. Den torde i viss mån ha varit missriktad, ty de båda fartygen voro tydligen så pass illa åtgångna, att de sedan dess ej hörts av.

Inför alla dessa motgångar — vilka naturligtvis icke kunde balanseras genom att offentligen tala om de motåtgärder, som redan förbereddes — sviktade till och med Churchills ställning. En förtroendekris utbröt, som åtminstone utifrån ter sig som den allvarligaste sedan våren 1940. Den fick emellertid en snabb lösning på det sätt, som det parlamentariska statsskicket medger, genom en omstöpning av krigskabinettet. Den viktigaste, i och för sig rätt besynnerliga förändringen var sir Stafford Cripps' inträde. Denne ärelystne och rent intellektuellt förvisso väl utrustade, extremt radikale politiker och advokat — med jätteinkomster — som tidigare genom sitt ej alltid så säkra omdöme och sin fallenhet för indiskreta och utmanande yttranden hade framstått som arbetarpartiets *enfant terrible*, hade nu plötsligt, i mycket utan egen förskyllan eller värdighet, kommit att framstå som situationens och nationens man och premiärministerns potentielle rival och efterträdare. Churchill tillgrep alltså den metod med en besvärlig medtävlare, som tidigare använts av bl. a. Napoleon; han »absorberade» Cripps genom att taga in honom i krigskabinettet såsom storsigillbevarare och ledare för underhuset, en post, där hans — som stundom är fallet med förmögna salongsradikaler — mera högdragna än egentligen folkliga uppträdande dock snart skulle undergräva hans ställning, i den mån som en del av hans offentliga uttalanden ej gjorde det fort nog. Dessutom fick Cripps åtaga sig ett uppdrag, som visserligen för stunden var utomordentligt hedersamt men som på lång sikt icke visade sig ägnat att stärka hans politiska ställning. Det uppdrogs nämligen åt honom att företaga en resa till det hotade Indien för att söka övertyga sina radikala vänner inom kongresspartiets ledning om nödvändigheten av att, med japanerna utanför Indiens portar, lägga bort den speciella indiska formen av partipolitik och lojalt medverka i imperiets krigsansträngningar. Annars föreläge överhängande

risk för att hinduerna skulle få utbyta det brittiska herraväldet mot ett japanskt, som förvisso ej skulle ge Gandhi och hans kolleger samma reklamöjligheter och svängrum som ditintills.

Cripps' indiska mission stod i förgrunden för världens uppmärksamhet under slutet av mars och början av april. Den slutade med ett misslyckande; det visade sig omöjligt att få Gandhi och majoriteten av hans verktyg att inse stundens realiteter. Det synnerligen vittgående anbud om självstyrelse, som Cripps medfört, förkastades. I stället kom det till en fullständig brytning mellan den indiska regeringen och kongresspartiet. Då Gandhi ådagalade sitt politiska verklighetssinne genom att — med den japanska armén framme vid Indiens östgräns — förbereda en ohörsamhetskampanj, lät vicekonungen häkta honom och hans medhjälpare. De oroligheter, vilka blevo följderna därav, fingo ej på långt när den omfattning, som man på många håll fruktat eller hoppats. Indiens övergång på krigsfot har sedan dess, såvitt utifrån kan bedömas, fortskridit rätt ostört ehuru naturligtvis ej med den hastighet, som partiernas medverkan skulle ha möjliggjort.

Det skulle emellertid visa sig, att japanerna i och med erövringen av Bortre Indien och hela dess övärld i själva verket för överskådlig tid nått gränsen för sin expansionsförmåga. De allmänt väntade angreppen mot Indien och Australien ägde ej rum, bortsett från några flygraiders mot Ceylon och Queensland. På Nya Guinea misslyckades försöken att från nordkusten över högfjäll och genom djungler taga sig fram till den brittiska stödjepunkten Port Moresby på sydsidan. Sedan Salomonöarna väl besatts, blev i början av maj en stor japansk transportflotta under stark eskort på väg till nya erövringar slagen av amerikanerna i Korallhavet och tillbakadrivna med stora förluster. Samma öde mötte en månad senare ett liknande företag mot Hawaji. Denna armada blev hejdat vid Midwayöarna och tvangs att vända med svåra förluster. I fråga om bägge dessa sjöslag gå parternas uppgifter starkt isär, men det konstaterbara resultatet — den avsedda invasionens uteblivande — ger otvetydigt vid handen, vilkendera som kommit sanningen närmast. Överhuvud taget förefaller det, som om de officiella japanska uppgifterna om förlusterna till sjöss böra behandlas med alldeles särskild försiktighet.

Sjöslagen i Korallhavet och vid Midway blevo av stor betydelse för den vidare utvecklingen i Stilla havet framför allt därigenom, att de tillsammans med amerikanernas reparationsverksamhet och nybyggnader till stor del åter utjämnade den rubbning i styrke-

förhållandena, som varit en följd av Pearl Harbor. Särskilt var det av vikt, att japanernas bestånd av de på de väldiga havsytorna så oundgängliga hangarfartygen blev starkt minskat.

Efter dessa bakslag och sedan industrier och försvarsmedel i Indien, Australien och på Nya Zeeland satts på krigsfot, blev Japans till det yttre så imponerande ställning i de väldiga ny-erövrade områdena rätt prekär. Klar överlägsenhet till sjöss och i luften måste utgöra en oundgänglig förutsättning för att kunna hålla alla dessa vitt skilda öar med deras långa, sårbara och tonnageslukande förbindelselinjer. För den ej alltför prestationskraftiga japanska varvsindustrin måste det vara ett mycket svåröst problem att ersätta de omfattande förlusterna av transportfartyg. Och om beståndet av sådana icke hålles uppe, blir ställningen ur japansk synpunkt snart mycket farlig.

Medan världens blickar voro fjättrade vid den snabba japanska framryckningen i länderna kring ekvatorn, hade en fruktansvärd kraftmätning pågått på de ryska vidderna under en av de kallaste vintrar, som Europa på länge skådat. På senhösten 1941 hade Hitler själv och i än pregnantare ordalag hans rikspressechef meddelat, att ryssarnas motståndskraft definitivt brutits och kriget i öster slutgiltigt avgjorts. Efter stora framgångar för de tyska arméerna ända in i november vände sig bladet emellertid fullständigt, då ryssarna återtog Rostov, »gångjärnet till Kaukasien», och därefter började fördriva tyskarna från östra delen av Krim. Det blev uppenbart, att man på tyskt håll icke var rustad för den hårda ryska vinterkölden utan tydligtvis räknat med att de aktiva operationerna i stort skulle vara slut till dess. En improviserad insamling av vinterkläder och pälsverk i Tyskland och de ockuperade länderna kunde endast nödtorftigt avhjälpa de värsta följderna av detta fel i organisationen. Vad som egentligen inträffade i december och januari, är ännu oklart, men senare offentliga anföranden av Hitler själv och andra tyska ledare ge klart vid handen, att man ej var så långt från en fullständig katastrof. Lägets allvar blev klart, då rikskanslern avskedade fältmarskalk von Brauchitsch och själv övertog det högsta befälet.

Tydligt är, att läget i början av det nya året var synnerligen bekymmersamt för den tyska ledningen. Viktiga stödjepunkter lågo bakom den framrullande ryska fronten som isolerade motståndsoar, vilkas försörjning måste uppehållas luftledes. Så småningom lyckades man likväl genom skickligt improviserade för-

svarsåtgärder bemästra den mest överhängande faran för ett direkt nederlag. Men följderna voro dock vittgående. I söder förblevo Rostov och Kertsjhalvön t. v. i rysk hand. I centern hade fronten trängts långt tillbaka från Moskva och längre norrut tidtals kommit rätt nära Lettlands gräns. Det isolerade Leningrad, vars fall många gånger sagts vara omedelbart förestående, hade över Ladogas is kommit i förbindelse med Rysslands centrum. Framför allt hade de svåra påfrestningarna medfört, att en ny stor tysk offensiv måste dröja och ryssarna sålunda vinna ytterligare tid. 1942 måste bjuda på mycket av det två- eller flerfronts- krig, som man på tyskt håll så gärna velat undvika.

Efter en i jämförelse med 1940 och 1941 ganska lång paus i den större krigföringen kommo operationerna åter på allvar i gång i mitten av maj. Dels lyckades tyskarna ånyo fördriva ryssarna från Krim, varefter de övergingo till att belägra Sevastopol, dels satte marskalk Timosjenko till icke ringa överraskning i gång en stor offensiv i riktning mot Charkov. Efter några veckors ursinniga strider slutade detta företag visserligen med ett ryskt nederlag. Men fortsättningen tyder på att detta ingalunda var av så förintande natur, som det tyska högkvarteret sökte göra gällande. Framför allt förefaller det icke uteslutet, att denna ryska våroffensiv derangerade tyska angreppsplaner och tvang motståndaren till omgrupperingar. Den väntade stora tyska offensiven försenades i så fall än mer och förvandlades till en sommaroffensiv — med de följder, som måste komma, om den ej kunde slutföras före vinterns inbrott.

I slutet av maj igångsattes i stället ett stort tyskt anfall på en helt annan front, nämligen i Cyrenaica. Efter ett par veckors mycket hårda oavgjorda strider bröt plötsligt det engelska motståndet samman, sannolikt till följd av taktiska missgrepp, vilka vållade, att en stor del av pansarvapnet förintades. Tobruk kapitulade med en manstark garnison, de gamla stridsfälten vid Sollum, Bardia och Halfaya övergavos i största hast, den mycket omtalade huvudförsvarslinjen vid Mersa Matruh utrymdes nästan lika skyndsamt. Pressen meddelade redan, att ingen vidare försvarslinje existerade väster om Nildeltat, och man började kannstöpa om den i Alexandria internerade franska eskaderns blivande öde. Då, i början av juli, hejdades Rommels segerlopp vid el-Alamein, några få mil väster om Alexandria, där återstoden av den engelska åttonde armén och anlända förstärkningar intagit en linje, som den tyske fältmarskalken visade sig ur stånd att

forcera. Den överhängande fara för Nildalen och Suezkanalen, som framkallat så pessimistiska betraktelser i engelsk press, hade i elfte timmen besvurits, möjligen tack vare oljebrist hos Rommel.

Just vid samma tidpunkt, i övergången mellan juni och juli, hade händelser av största räckvidd börjat utspelas på östfronten. Det med utomordentlig tapperhet försvarade Sevastopol stormades, och i samma dagar började den så länge väntade tyska storoffensiven. Det hade förut förmodats inom militära kretsar, att tyskarna efter vinterns händelser icke skulle mäktas att som 1941 gå till storms utefter hela den långa stridslinjen från Murmansk till Taganrog utan inskränka sig till lokala företag, om ock sådana av största betydelse. Det var egentligen två sådana, som förutspåddes. Det ena var en framstöt på den södra flygeln, vars mål skulle vara att förintna marskalk Timosjenkos armégrupp, erövra Kaukasien med dess oljefält, avbryta Volgafarten vid Stalingrad samt hejda tillförseln av engelsk och amerikansk krigsmateriel över Persien och Irak. Den andra offensiven väntades utgöra en motsvarighet härtill längst i norr. Dess mål skulle vara att intaga Leningrad och Murmansk samt avskära förbindelsen med västmakterna över Archangelsk. Sedan dessa båda angrepp förts till ett lyckosamt slut, kunde man beräkna, att det isolerade Centralrysslands motståndskraft så småningom skulle bringas att sina och verkligt stora operationer på östfronten i fortsättningen kunna anses såsom överflödiga.

Den norra offensiven har emellertid helt lyst med sin frånvaro. Resurserna räcka antagligen ej längre till för två så stora företag, men även ovana vid denna nordliga terräng och Finlands ovilja mot offensiva företag torde ha medverkat. Visserligen antyddes det i början av hösten i Berlin, att åtminstone Leningrad skulle avverkas före vinterns inbrott, sedan Stalingrad väl intagits. Men eftersom förutsättningen aldrig inträffade, så uteblev även denna förminskade upplaga av angreppet i norr.

Offensiven i söder igångsattes däremot med våldsamt kraft. Den ryska fronten söder om Kursk kastades över ända, och de tyska arméerna nådde snabbt Don på bred front. Vid den viktiga staden Voronesj i norra ändan av anfallsfronten mötte emellertid ett mycket hårt motstånd, som tydligen icke kunnat övervinnas. Följden blev, att den stora stöten så att säga gled av åt sydöst, in i själva Donbågen. Detta vållade i sin tur, att angreppets bredd blev vida mindre, än man har anledning förmoda från början varit meningen. Olägenheterna härav ha senare framträtt.

Inledningsframgångarna voro i alla händelser mycket stora. Donetsbäckenet med dess viktiga industrier erövrades, Rostov intogs, och så småningom besattes hela området kring nedre Don, ett av Rysslands största spannmålscentra. Don överskreds. Enligt en ganska vanlig uppfattning ställdes det tyska överkommandot därmed inför ett viktigt val. Skulle man gå vidare österut mot Stalingrad och Volgalinjen eller i stället vända huvudkraften mot söder för att erövra Kaukasien och i norr blott sätta in den styrka, som tarvades för att täcka förbindelserna bakåt? Den högste ledaren valde — om nu valet klart ställdes — att försöka bäggedera. I båda riktningarna har den avgörande framgången uteblivit.

I den sydliga anfallsriktningen besattes visserligen det rika Kubanområdet liksom oljefältet vid Majkop — det minsta av de tre stora kaukasiska — och erövrades örlogsbasen Novorossijsk. Men det har varken lyckats att bryta fram till de vida viktigare oljefälten vid Groznyj och Baku eller att gå över Kaukasus' kam in i Georgien. Mot öster åter lyckades man i slutet av augusti nå fram till Stalingrad och så småningom att under oerhört blodiga strider steg för steg intaga större delen av staden. Men trots att Hitler i ett tal den 30 september utlovade dess totala erövring, befann den sig delvis alltjämt i rysk hand i slutet av november, när den ryska motoffensiven satte in.

Redan i oktober stod det klart, att den stora tyska offensiven, av vilken så mycket berodde, hade förfelat sitt mål trots den imponerande kraft, med vilken den satts in, och trots de stora territoriella vinster, som den medfört. De låga fångsiffrorna liksom det hela tiden lika förbittrade ryska motståndet visade, att de ryska sydarméernas motståndskraft var obruten. Geografiskt hade de flesta målen ej heller nåtts. Det var uppenbart, att de tyska arméerna efter alla ansträngningar och blodsoffer gingo ett nytt vinterfälttåg och en sommarkampanj 1943 till mötes i öster.

När den tyska offensiven pågick som häftigast i Ryssland, krävde man i England och U. S. A., särskilt på radikalt håll, i upprörda tonfall en andra front för att bereda de hårt trängda ryssarna avlastning. Man torde därvid främst ha åsyftat en landstigning på själva den europeiska kontinenten. Någon dylik kom emellertid icke till stånd, ehuru man i samband med Molotovs besök i London redan på våren hade officiellt antytt — troligen i vilseledande syfte — att en dylik operation inginge i de allierades planer redan för 1942. Vad som företogs, var blott mindre com-

mandoraiden, vilkas syfte väl var dels att känna motståndaren på pulsen, dels att tvinga honom att hålla stora styrkor på Europas västkust. I övrigt ägnade sig engelsmännen under våren framför allt åt flygraiden mot vidsträckta delar av Tyskland, delvis av mycket stor omfattning (»1,000-planraider») och förödande verkan (Lybeck, Rostock, Köln). Dessa raiden liksom flygverksamheten i Egypten och de förhärjande angreppen mot italienska hamn- och industristäder under årets senare del ha, särskilt mot bakgrunden av det tyska flygets i jämförelse med föregående år stillsamma verksamhet, givit ett intryck av att lufthege-monin under 1942 hållit på att skifta ägare och att *die Luftwaffe* ej längre förmår uppfylla kraven från alla de många krigsskådeplatserna. En sådan utveckling kan knappast annat än påskyndas av den amerikanska industrins jätteinsatser på detta område, ehuru åtskilligt tyder på att det amerikanska flyget kvalitativt ännu icke kan tävla med vare sig det engelska eller det tyska.

Under årets senare del ha de allierade emellertid mer och mer övergått till offensiven på olika fronter, för Englands och Amerikas del dock alltså icke i Europa.

Den 10 augusti landstego amerikanska trupper på Salomonöarna. Under särdeles förbittrade strider, där deras läge ibland förefallit rätt bekymmersamt, ha de lyckats hålla sig kvar på denna för det strategiska läget i farvattnen kring Australien synnerligen viktiga ögrupp. Av allt att döma ha de så småningom befest sina positioner därstädes, medan den japanska flottan under sina aktioner mot dem utsatts för en ganska omfattande och svårersättbar kraftavtappning. Även på Nya Guinea ha australier och amerikaner så småningom gripit till offensiven. Undan för undan ha japanerna fördrivits från den ena stödjepunkten efter den andra, så att Papuaterritoriet vid årsskiftet är praktiskt taget befriat. Bilden fullständigas av smärre engelska anfallsföretag i december i nordvästra hörnet av Burma och av kinesernas alltså lika oförtrutna och åtminstone delvis rätt framgångsrika kamp mot inkräktarna i trots av bristen på tillförsel efter Burmas utrymning. Japans defensiva hållning är utpräglad under de sista månaderna av 1942. Om den för denna gång är övergående eller redan nu bestående, synes ännu ovisst.

I slutet av oktober inleddes ett nytt allierat offensivföretag av helt annan omedelbar betydelse. Den rekonstruerade åttonde armén under generalerna Alexanders och Montgomerys ledning gick till storm mot Rommels starka ställningar vid el-Alamein

och tillfogade honom efter någon veckas förbittrad kamp ett avgörande nederlag. Det brittiska flygets överlägsenhet och skicklig infanteritaktik synas ha spelat den största rollen för denna dramatiska vändning i stridslyckan. Resultatet blev icke blott, att axelarmén fördrevs ur Egypten utan även att Cyrenaica erövrades — för tredje gången — av engelsmännen. Och till sist lyckades det ej för de tysk-italienska styrkorna att denna gång som de båda föregående hålla de starka ställningarna kring el-Agheila vid Syrtenbuktens innersta ände. Vid årsskiftet pågår jakten efter dem långt in i Tripolis. Rommels utsikter att försvara denna sista rest av det italienska imperiet förefalla knappast ljusa.

Omedelbart efter genombrottet vid el-Alamein inträffade den hittills mest dramatiska händelsen i den allierade offensiven, nämligen det lyckliga genomförandet av den kolossala överskeppningen till Franska Nordafrika. På kort tid övergingo Algeriet och Marocko i de allierades besittning. Den mest sensationella episoden var därvid, att den gamle Vichymannen amiral Darlan — i april ersatt av Pierre Laval som marskalk Pétains *major domus* — medverkade i ledande ställning. Inom kort avbröts dock detta hans sista framträdande på den stora scenen ännu mer dramatiskt av mördarens kulor.

Hela landstigningsföretaget var ett imponerande bevis på engelsk och amerikansk dådkraft och organisationsförmåga. Dess fortsättning har emellertid ej till fullo motsvarat de högt spända förväntningarna i London och New York. Det första försöket att genom överrumpling erövra även det för hela stridsläget i Medelhavet avgörande nordöstra hörnet av Tunisien misslyckades. Kapplöpningen dit vanns av en tysk kår under general Nehring, som opererat med stor skicklighet. Om intet oförutsett tillstöter, borde utgången dock här vara given, även om de allierade förlorat åtskillig tid. Ett annat moment med avkylande verkan i det nordafrikanska dramat har varit den splittring, som i samband med Darlanepisoden framträtt inom det franska patriotiska lägret och sannolikt även i viss mån mellan engelsk och amerikansk Afrika-politik. Källorna för dessa förvecklingar äro likväl så sparsamma, att ett omdöme än så länge är omöjligt om motsättningarnas betydelse och intensitet i framtiden.

Händelserna i Afrika yppade hos västmakterna en offensivkraft, varav de dittills icke visat sig mäktiga. De beteckna därigenom en viktig milstolpe i kriget. Stämmningslägets fullständiga förvandling framgår bl. a. av att Churchill numera utan att möta

någon allvarlig gensaga kunde överföra den ett halvt år tidigare så fêterade Stafford Cripps till en vida blygsammare syssla. De sista månadernas tilldragelser ha överhuvud taget inneburit en lysande upprättelse för premiärministerns modiga och på lång sikt ställda politik. Sedd mot bakgrunden av läget vid hans makt-tillträde kan den redan betecknas som en av de märkligaste och mest imponerande insatserna i Englands och världens historia. Den är ett vittnesbörd om vad en enskild personlighets mod och viljestyrka kunna betyda även för de största historiska sammanhang. I Churchills insats har Englands traditionsrika »styrande klass» än en gång rättfärdigat sin ställning.

Det visade sig även, att den stora afrikanska aktionen var väl samordnad med betydelsefulla företag på annat håll. Den ryska armén, vars eliminering så många gånger bebådats eller meddelats som verkställd, har mot årets slut i sin tur tagit till offensiven icke endast på ett frontavsnitt utan på en hel rad. Denna vinter-offensiv förefaller ur militär synpunkt kraftigare än föregående års. Betydande framgångar ha före årets slut vunnits vid den viktiga vägknuten Velikije Luki, där den tyska Leningrad-arméns kommunikationer äro i fara, i Kaukasus och framför allt i Don-området. Den tyska armén vid Stalingrad har åtminstone temporärt fått sina förbindelser avskurna och svävar i fara att förintas. Den pågående ryska framstöten från två eller tre håll mot Rostov öppnar än större perspektiv. Utgången av dessa väldiga drabbningar är emellertid ännu osäker; ryssarna ha tidigare visat en viss oförmåga att utnyttja inledningsframgångar. Den tyska högsta ledningen synes likväl befinna sig i en situation, minst så brydsam som den, vilken på sin tid kostade marskalk von Brauchitsch hans befäl. Sylvesterproklamationerna i Berlin äro också avfattade i en vida mer dämpad ton än vid något föregående nyår.

Ett genomgående inslag av ohygglig natur i detta års händelser har varit den systematiska terrorn i många bland de av Tyskland ockuperade länderna. Redan tidigare har regimen där varit av ett slag, som man trott vara försvunnet sedan århundraden, men under 1942 har den ytterligare skärpts. Det gisslanssystem med ty åtföljande massavrättningar av oskyldiga personer, som tillämpas i växande skala, har krävt talrika offer i en rad länder. Judeför-följelserna och skräckväldet i Polen ha antagit den kallblodiga utrotningens karaktär och krävt offer, säkerligen till sitt över-vägande flertal skuldlösa, som kunna räknas i hundratusental, måhända i millioner. De åtgärder, som utlöstes av tjeckiska patrio-

ters mord på protektorn Heydrich, sakna likaledes motstycke i det moderna Europa, Ryssland undantaget. Dessa tilldragelser måste skapa svåra vedergällningsproblem vid slutuppgörelsen.

Allt tyder på att kriget under de närmaste månaderna nalkas sin höjdpunkt och sitt reella avgörande, ehuru naturligtvis slutskedet sedan kan bli långvarigt nog. Desperationen hos den part, som ser sig hotas av nederlaget, hänsynslösheten hos den, som bereder sig att mätta de avgörande dråpslagen, komma troligen icke att stanna inför några rättsliga eller geografiska gränser, om man väl tror sig ha praktiska skäl att överskrida dem. För de få verkligt neutrala länderna — till vilka efter de senaste månadernas händelser och Serrano Suñers fall även Spanien synes böra räknas — kan inom kort läget vara lika farofyllt som under de hektiska vårmånaderna 1940. Krigets vidare geografiska utbredning är för ögonblicket omöjlig att förutsäga; landstigningen i Nordafrika visar, hur snabbt och oförutsett en alldeles ny utveckling kan sätta in. Beredskap, militär såväl som moralisk, är nödvändigare än någonsin inför den stora, avgörande kraftmätningen, vars närmare förlopp ännu ingen med säkerhet kan skönja.

För Sveriges del innebär det gångna året betydelsefulla förskjutningar. Å ena sidan synes utvecklingen avlägsna faran för ett nationalsocialistiskt storsvälde, vars oförenlighet med de mindre folkens — ej minst de nordiskas — frihet, rättsordning och ekonomiska intressen övertygande visats av vad som skett under de senaste åren. Å andra sidan har händelsernas gång ånyo framhävt det farofyllda i Finlands ställning och därmed i vår egen. Lika klart som 1939—1940 borde det framstå — även för den som ej vill räkna med historisk och kulturell samhörighet som en politisk realitet — att Finlands medlemskap i den fria nordiska statskretsen är en grundförutsättning för Sveriges trygghet i den moderna kommunikationsteknikens tidsålder. Aggressiva syften och lust att bevara eller fördjupa motsättningar till andra makter äro oss främmande, och därom borde ingen kunna hysa tvivel. Våra egna livsintressen äro vi däremot förpliktade att tillvarataga.

Torvald T:son Höjer.